

QUO VADIS MEDIÁLNA GRAMOTNOSŤ ?

Nataša Slavíková, Metodicko-pedagogické centrum, Bratislava

Autorka je členkou expertnej skupiny Európskej komisie pre mediálnu gramotnosť

Anotácia: *Cieľom príspevku je zdôrazniť význam zvyšovania úrovne mediálnej gramotnosti a objasniť pojmy viažúce sa k téme mediálnej výchovy. Príspevok má inšpirovať a motivovať metodikov, učiteľov a vychovávateľov k zdokonaľovaniu kompetencií v oblasti mediálnej výchovy, uvádza príklady vybraných kompetencií a odporúča nielen odkazy na odporúčania Európskej unie, ale i literatúru a webové stránky. Niektorí učitelia sú stratení vo virtuálnom svete a stále silnejšie si uvedomujú nielen možnosti, ale aj riziká a obavy z nekontrolovateľného a nekritického používania médií maloletými s dôrazom nielen na ich emocionálnu pohodu ale aj na ich normálny psychický, fyzický a morálny vývin. Digitálny svet prináša pre pedagógov nové kultúrne a morálne výzvy.*

KLúčové slová: *mediálna gramotnosť, kombinácia viacerých gramotností, mediálna výchova, európsky a domáci kontext, učiteľ, právna regulácia, jednotný systém označovania programov, Koncepcia mediálnej výchovy SR v kontexte celoživotného vzdelávania, príklady modulov mediálnej gramotnosti pre učiteľov, rizikový potenciál médií, návrhy a odporúčania.*

Summary

The paper is dealing with the meaning of Media Literacy in the second decade of the 21st century. This study also focuses on the “Concept of Media Education in Lifelong learning“ approved by the Slovak Government in 2009. Above mentioned document emphasise the importance of improving the level of the Media Literacy in the whole society. The main objective of this article is to realize the importance of media education in formal education and to increase the capacity of teachers to evaluate sources and to assess information from diverse sources. Teachers should be able to examine and understand how media content and other information are produced, how the information presented in these systems can be evaluated, and how media content can be used for different purposes mainly relating to age group. Enhancing Media Literacy among pupils and students requires that teachers themselves become Media Literate. This initial focus on teachers is a key strategy to achieving a multiplier effect: from media literate teachers to their students and eventually to society at large. Media literate teachers will have enhanced capacities to empower students with their efforts in learning to learn, learning autonomously, and pursuing lifelong learning.

Úvod

Jedným z významných socializačných faktorov ovplyvňujúcich hodnoty, postoje a správanie jedinca sú médiá. Virtuálny svet je pre deti podstatným a stále zosilňujúcim fenoménom v oblasti zábavy a informácií. Osvojenie schopnosti kompetentného zaobchádzania s médiami je cieľom mediálnej výchovy. Mediálna výchova je prostriedkom zvyšovania úrovne mediálnej gramotnosti a vzhľadom na miesto médií v živote jednotlivca i spoločnosti by mala byť súčasťou všeobecného vzdelania. Prechod populácie od klasickej gramotnosti k novej mediálnej je neľahká úloha a v prostredí, kde v dôsledku nesystémových krokov, sladkej nevedomosti, neinformovanosti a absencii mediálnej výchovy boli spôsobené (od vzniku súkromných médií) veľké deformácie, je to aj cieľ mimoriadne ambiciózny. Zložitosť tejto úlohy spočíva aj v tom, že mediálna gramotnosť nie je žiadna izolovaná schopnosť. Je to kombinácia spojených gramotností, týka sa viacerých

vedných odborov, dotýka sa všetkých médií a celej populácie a najmä troch oblastí : je to oblasť audiovizuálnych diel, komerčnej a internetovej komunikácie. Rezervy sú v koordinácii aktivít a v efektívnej spolupráci.

“Za pozornosť tiež stojí, že už deti vo veku 14 mesiacov preukázateľne pozorujú správanie, ktoré vidia v televízii. Inštinktívne sa snažia o napodobňovanie akéhokoľvek videného ľudského správania. Inštinkt na bezprostredné posúdenie, či je takéto napodobňovanie vhodné, im chýba, imitujú čokoľvek vrátane správania považovaného väčšinou dospelých za nevhodné.”
(Rothenberg,1975).

Výchovný proces je bytostne spätý s vývojom spoločnosti, s celým vývinom života každého jednotlivca. K. R. Popper napísal: „Keď príde dieťa na svet, je predovšetkým štruktúrované pre jediný cieľ: krok za krokom sa prispôbiť okolitému svetu.“ (Popper, 1994) Dieťa sa učí napodobňovaním. Táto skutočnosť sa, pokiaľ viem, nestala predmetom diskusie o vplyve mediálnych obsahov. Životný batoh dieťaťa pri jeho narodení je usporiadaný tak, aby sa mohlo začleniť do rôznych prostredí, v ktorých sa ocitne. Mentálny, psychický a morálny vývin dieťaťa závisí do značnej miery od prostredia. Niet pochyb, že súčasťou tohto prostredia sú všadeprítomné médiá. Výchova by mala viesť k pochopeniu toho, ako deti vnímajú a spracovávajú mediálne obsahy.

Spoločenská situácia vyvolaná globalizačnými procesmi, nárast objemu informácií, hodnotový pluralizmus, strata opory v tradíciách, konzum, časté zmeny identít a zvyšovanie anonymity podnecujú pedagógov a iných odborníkov k detailnejším analýzám v oblasti výchovy a vzdelávania, ako aj k vytváraniu návrhov, ktoré by viedli k optimálnemu riešeniu novodobých výziev a problémov. V tomto kontexte aj v oblasti pedagogiky vystupuje do popredia téma mediálnej výchovy a mediálnej gramotnosti. Postupné začleňovanie mediálnej výchovy do učebných osnov je síce pozitívnym krokom, ale vo vzťahu k rýchlemu tempu rozvoja nových technológií a množstvom času maloletých tráveným s nimi, veľmi pomalým. Medzičasom sa v spôsobe, v akom spotrebiteľia, najmä maloletí, využívajú médiá, zaznamenali dramatické zmeny, ktoré sa neustále zrýchľujú. Médiá v čoraz väčšej miere využívajú nepľnoletí prostredníctvom mobilných zariadení vrátane (online) videohier a na internete existuje čoraz viac mediálnych služieb na požiadanie. V súčasnosti získali mimoriadne významné postavenie, ako u jednotlivých používateľov, tak aj z hľadiska spoločnosti stránky sociálnych sietí. Je možné, že nás čakajú ďalšie zmeny, ktoré si v súčasnosti nevieme ani predstaviť.

Tradičná úloha pedagóga na všetkých stupňoch sa zmenila a ak chceme podporovať trvalo udržateľný rozvoj vzdelávania a vzdelanostnej spoločnosti, nemôžeme ignorovať význam a účinky tradičných a nových médií. Deti začínajú používať internet v skoršom veku a využívajú pri tom široké spektrum prepojených zariadení, akými sú smartfóny, tablety, hracie konzoly, PC alebo TV. Problémom je rýchlosť a nepredvídateľnosť zmien online odvetvia, pri ktorých riešenia rýchlo starnú, čo tiež sťažuje výchovu. Sú to práve niektoré mediálne obsahy vrátane internetu, ktoré môžu deformovať prácu učiteľov a negatívne ovplyvňujú nielen emocionálny stav, ale aj psychický, fyzický a morálny vývin maloletých. Na jednej strane ponúkajú nesmierne možnosti, na strane druhej však majú aj výrazný rizikový potenciál. Dá sa zhrnúť v kategóriách „nezákonný obsah“, „obsah nevhodný pre danú vekovú skupinu“, „nevhodné kontakty“ a „nevhodné správanie.

Dnes už iba málokto pochybuje o tom, že médiá sú významným výchovným a socializačným prostriedkom najmä detí. Hodnoty, ľudské práva, ktoré platia v civilizovanom svete sa v médiách liberalizujú, prekrucujú, deformujú za účelom zisku, cielenej emocionalizácie. Komerčné médiá majú iné ciele ako majú rodičia a učitelia. Deti trávia s médiami v priemere tri -štyri hodiny denne, teda najmenej o polovicu viac času, než venujú ktorejkoľvek mimoškolskej činnosti, ako sú úlohy, rodina, priatelia alebo čítanie. Faktom je, že audiovizuálny či virtuálny svet je podstatným a stále

zosilňujúcim fenoménom najmä pre deti a mládež. Elektronické médiá vrátane internetu menia psychosociálne podmienky života, základnú štruktúru školského systému a tradičnú úlohu učiteľa. Realitou je, že súčasná pedagogika, psychológia, iné vedné disciplíny nedokážu dosť rýchlo reagovať na meniace sa okolnosti, podmienky výchovy detí. Zdá sa, že najlepší prehľad o aktuálnych trendoch v živote detí majú reklamné firmy a mediálne marketingové spoločnosti.

Ak vychádzame zo základov pedagogiky, že dieťa sa učí napodobňovaním, tak potom niet pochyb o tom, i napriek tomu, že i dnes sa vedú diskusie o intenzite mediálnych vplyvov a o kontextových faktoroch, ktoré ovplyvňujú tieto vplyvy, výskumy jednoznačne potvrdzujú, že médiá sú spoluzodpovedné aj za formovanie predstáv, hodnotových systémov, (nielen informovania o nich), kultúrnej identity, formovanie reči, nielen vizuálnej a symbolickej, ale aj verbálnej. A čo je dôležitejšie je, že médiá nielen ovplyvňujú správanie jedinca alebo rámcovanie informácií, ale priamo ovplyvňujú aj postoje. Deformácie môžu mať fatálne následky a kazuistiky zo súdnych siení, psychológovia, psychiatri, rodičia, ale aj samotní učitelia to iba potvrdzujú.

Ak sme v minulosti urobili pokrok v oblasti informatizácie a digitalizácie najmä prostredníctvom skvalitňovania prístupu učiteľov a žiakov k internetu, dnes je potrebné zamerať sa najmä na rozvíjanie schopností a vedomostí o mediálnych obsahoch a o ich kritickom, zodpovednom a tvorivom využívaní s dôrazom na morálne kontexty, etiku, tradičné hodnoty ako sú napr. úcta k zdraviu, k rodine, k starším, ľudské práva, ochrana morálky, zdravia, súkromia, ľudskej dôstojnosti a detí. Toto by malo platiť rovnako v offline ako aj v online prostredí.

Známa rakúska odborníčka na mediálnu výchovu S. Kruczay tvrdí: „Všetci vieme, že televízia, tak ako fakticky všetky médiá, nie je oknom, cez ktorý vidíme svet, aký je. Prvou, asi najdôležitejšou úlohou mediálnej výchovy je posilňovanie vedomia, že médiá nezobrazujú realitu, ale ju vytvárajú. Médiá sú konštrukcia, obsahujú ideologické a hodnotové posolstvá a tie súkromné majú najmä komerčné záujmy.“ (Kruczay 2010).

Nie je gramotnosť ako gramotnosť

Európska dimenzia vzdelávania v 21. storočí prekračuje požiadavky základnej gramotnosti čítania a písania s porozumením (vrátane písania súvislých textov, spracovania textov, kritického uvažovania, ale aj kultúrnej a funkčnej gramotnosti a iné). Kriticky si vyžaduje hlavne rozvíjať novú mediálnu gramotnosť – vnímanie médií s porozumením.

V mnohých štátoch sa prehodnocuje program úloh gramotnosti. Školské systémy (vrátane toho nášho) v Európe stále ovládajú rôzne anachronizmy. Jeden z najväčších anachronizmov v školských systémoch v Európe je neprimerané privilegovanie gramotnosti písaného a čítaného slova ako vrchol úspechu vzdelávania a komunikácie. Ovládanie písania a čítania je univerzálne právo všetkých občanov. Byť vzdelaný dnes má zahŕňať schopnosť vnímať a pochopiť zloženie a rámcovanie mediálnych obsahov, nasadenie svetla, farieb a pohybu, zabezpečenie prístupu informácií k znevýhodneným skupinám (hlasové komentovanie, titulky a pod), ale tiež schopnosti umožňujúce rozpoznať zdroje a spoľahlivosť obsahov, pochopenie pravdy-a-nepravdy, manipulačných techník, ktorú možno vytvoriť pomocou obrázkov a zvukov.

Pôvodne sa slovo „gramotnosť“ vzťahovalo len na schopnosť čítania a písania. Každá doba uprednostňovala istý typ gramotnosti. V súčasnosti sa koncept „gramotnosti“ rozšíril do viacerých oblastí. Dnes existujú vedľa seba systémy masovej komunikácie a systémy nového digitálneho multimediálneho prostredia, paralelne s rôznymi gramotnosťami, ktoré sa vzájomne prelínajú a dopĺňujú. Každý z týchto komunikačných modelov korešponduje s rôznym modelom gramotnosti a má svoje vlastné špecifické charakteristiky, predmet a cieľ.

Mediálna gramotnosť je mnohovýznamový pojem. Na jednej strane to nie je žiadna izolovaná schopnosť, na strane druhej by sa nemala zamieňať s digitálnou, informačnou či inou gramotnosťou. **Je to kombinácia súborov kompetencií (vedomostí, zručností, schopností a**

postojov), ktoré sú dnes nevyhnutné pre život a prácu. Zahŕňa a obsahuje aj iné schopnosti a formy gramotnosti: napr. gramotnosť čítania a písania, filmovú, audiovizuálnu gramotnosť, digitálnu či informačnú gramotnosť. Spomínané gramotnosti sú základným kameňom, predpokladom na efektívnejšie zvládnutie a pochopenie mediálnej gramotnosti. Mediálna gramotnosť uznáva prvoradú úlohu informácií a médií v každodennom živote. Je v súlade so slobodou prejavu a informácií - pretože dáva občanom právo pochopiť funkcie médií a ďalších poskytovateľov informácií, kriticky vyhodnocovať ich obsah, a prijímať informované rozhodnutia ako užívateľov a výrobcov. Takmer každý dokáže sledovať médiá a narábať s nimi, získavať z nich informácie a nechať sa nimi zabávať. Avšak, nie každý je kompetentný – gramotný interpretovať mediálne obsahy – aktívne si vyberať z mediálnej ponuky relevantné obsahy, citlivo rozlišovať medzi svojimi záujmami a záujmami vlastníkov médií, kriticky skúmať mediálne informácie.

Základné prvky mediálnej gramotnosti sú jasne popísané v definícii stanovenej Európskou komisiou. Možno ju definovať ako schopnosť získavať, analyzovať a vyhodnotiť silu obrazov, zvukov a správ, ktoré sú dôležitou súčasťou našej každodennej reality a súčasnej kultúry, rovnako ako kvalifikovane komunikovať. Mediálna gramotnosť sa týka všetkých médií, vrátane televízie a filmu, rozhlasu i reprodukovanej hudby, tlačených médií, internetu a ďalších nových digitálnych komunikačných technológií. (http://ec.europa.eu/avpolicy/media_literacy/index_en.htm).

Zjednodušene môžeme mediálnu gramotnosť chápať aj ako schopnosť jedinca prijímať, analyzovať, hodnotiť a komunikovať mediálne obsahy žurnalistického charakteru (správy, publicistika), umeleckého (filmy, poviedky), vzdelávacieho (prírodopisné filmy, náučné programy) či zábavného charakteru (súťaže, seriály, filmy atď.) v širšom spoločenskom a sociálnom kontexte. Mediálne kompetencie sa niekedy označujú aj synonymom mediálna gramotnosť (media literacy). UNESCO používa pojem mediálna a informačná gramotnosť (media information literacy), čo je zase synonymom na európske označenie mediálnej gramotnosti. Informačná gramotnosť a mediálna gramotnosť sú tradične považované za samostatné a odlišné oblasti. Stratégia UNESCO spája tieto dve oblasti v kombinácii súborov kompetencií a mediálnu gramotnosť zameriava na všetky formy médií a ďalších poskytovateľov informácií, ako sú knižnice, múzeá a archívy, internet bez ohľadu na použité technológie. (Grizzle et al.2011).

Jedna z ôsmich kľúčových kompetencií vo vzdelávaní podľa Stratégie Európa 2020 je spoločenská a občianska kompetencia a za jeden z hlavných predpokladov pre aktívne a plné občianstvo je v súčasnosti považovaná mediálna gramotnosť v kontexte celoživotného vzdelávania. Opodstatnenosť tohto tvrdenia podčiarkla aj Viviane Reding, komisárka EK pre informačnú spoločnosť a médiá ešte v roku 2006. „Mediálna gramotnosť je dnes kľúčovou pre aktívne a úplné občianstvo, tak ako bola gramotnosť na začiatku 19. Storočia.“ (Reding 2006).

V záveroch Rady EÚ (2011/C 372/04) o ochrane detí v digitálnom svete sa zdôrazňuje, že v záujme maximálneho využitia možností, ktoré ponúkajú audiovizuálne médiá a internet, je potrebné bezpečné mediálne prostredie pre maloleté osoby, ktoré by malo byť založené na zásadách ľudskej dôstojnosti, bezpečnosti a rešpektovaní súkromného života. Mediálna gramotnosť a zvyšovanie informovanosti sú dôležitými nástrojmi, ktoré môžu podstatným spôsobom zlepšiť mediálne kompetencie detí, rodičov a učiteľov a rozvinúť ich kritický prístup k audiovizuálnemu obsahu a on-line obsahu; vzhľadom na rýchle zmeny v digitálnom prostredí je však dôležité zvýšiť v tomto ohľade úsilie. V tomto dokumente sa tiež deklaruje, že stále pretrváva obava, že dosiahnutá úroveň ochrany a mediálnej gramotnosti vo všeobecnosti nie je dostatočná a že niektorým z týchto opatrení chýba kontinuita. Rada EÚ zároveň vyzýva členské štáty, aby pri súčasnom rešpektovaní slobody prejavu pokračovali v práci na ochrane maloletých osôb a to tak, že budú podporovať rozsiahle využívanie kampaní zameraných na zvyšovanie informovanosti detí, rodičov, učiteľov a iných osôb pracujúcich s deťmi, aby zabezpečili súlad medzi vzdelávaním bezpečnosti on-line a mediálnou gramotnosťou na školách i v rámci zariadení poskytujúcich vzdelávanie a starostlivosť v ranom detstve.

Mediálna výchova a mediálne kompetencie

Mediálna výchova (media education) je výchovou, ktorej cieľom je získanie mediálnych kompetencií. Mediálne kompetencie môžeme chápať ako schopnosť narábať s médiami, spôsobilosť prijímať a interpretovať mediálne obsahy a aktívne sa zúčastňovať procesu mediálnej komunikácie. Zjednodušenie môžeme povedať, že mediálna výchova je procesom učenia sa a vyučovania o médiách; mediálne kompetencie sú výsledkom tohto procesu – poznatky a zručnosti, ktoré si osvojili jeho účastníci. (Buckingham, 2005, s. 4).

Mediálna výchova je celoživotný, systematický a cieľavedomý proces získavania mediálnych kompetencií, ktorého hlavným cieľom je podporovať zodpovedné, kritické, tvorivé a bezpečné využívanie médií s dôrazom na morálne kontexty, humanizmus a vekovú vhodnosť. (Slavíková, 2010, s. 24)

„Radšej zapáliť sviečku ako vidieť temnotu”

Pod týmto heslom spustilo UNESCO masívnu podporu mediálnej gramotnosti v roku 2011, svojou publikáciou Mediálna a informačná gramotnosť – kurikulum pre učiteľov (Grizzle et al., 2011). Poslaním UNESCO je prostredníctvom komplexnej stratégie, ktorá zahŕňa spracovanie modelových učebných plánov pre učiteľov mediálnej a informačnej gramotnosti uľahčiť medzinárodnú spoluprácu, rozvoj usmernení pre vypracovanie národných politík, stratégií, všeobecných rámcov a ukazovateľov. Za týmto účelom mieni zriadiť Univerzitnú sieť mediálnej a informačnej gramotnosti a Medzinárodné centrum pre mediálnu a informačnú gramotnosť Clearinghouse v spolupráci s Organizáciou Spojených národov a Alianciou civilizácií. Využívaním publikácie v členských štátoch sa bude skvalitňovať proces systémového a komplexného zvyšovania úrovne, najskôr učiteľov a následne miliónov ľudí. UNESCO tiež zdôrazňuje, že akékoľvek vzdelávanie učiteľov v mediálnej výchove by malo nevyhnutne obsahovať prvky zdôrazňujúce základné ľudské práva a slobody tak, ako sú naznačené v článku 19 Všeobecnej deklarácie ľudských práv. Osnovy by mali rozvinúť pochopenie učiteľov pre tieto základné ľudské práva a slobody ako integrálnej súčasť občianskej náuky v prvom rade v prostredí triedy, ako aj v lokálnom a globálnom prostredí. Publikácia je rozdelená do dvoch častí. Časť 1. poskytuje kurikulum mediálnej gramotnosti – media literacy (MIL) a kompetenčné rámce, ktoré sú prehľadne uvedené aj s odôvodnením a hlavnými témami, technológie rámca pre učiteľov. Časť 2. obsahuje podrobné základné moduly vzdelávacieho programu pre učiteľov mediálnej gramotnosti. V súčasnosti sa dá publikácia stiahnuť: v angličtine, francúzštine, španielčine, arabčine a portugalčine na <http://www.unesco.org/new/en/communication-and-information/resources/publications-and-communication-materials/publications/full-list/media-and-information-literacy-curriculum-for-teachers/>

Ukážky jednotlivých kompetencií mediálnej gramotnosti zo spomínanej publikácie.

Kompetencia- porozumenie mediálnemu obsahu a jeho využitie

Medzi moduly v kurikule, ktoré súvisia s touto kompetenciou patria: porozumenie spravodajskej, mediálnej a informačnej etike, prezentovanie mediálneho obsahu a informácií, jazyk v médiách a informáciách, publikum, reklama. Výsledky tejto kompetencie by mali zahŕňať nasledovné schopnosti učiteľa:

- vysvetliť ako ľudia využívajú médiá v ich súkromnom a verejnom živote, vzťahoch medzi ľuďmi a mediálnym obsahom, ako aj využiť médiá na rôzne účely;
- interpretovať a vytvoriť prepojenia medzi mediálnymi obsahmi a hodnotami, ktoré médiá prezentujú;

- využiť stratégie na analýzu stereotypov v médiách (ako napr. pochopiť stereotypy slúžiace záujmom určitých skupín na úkor ostatných; identifikovať techniky používané vo vizuálnych médiách, ktoré zachovávajú stereotypy);
- identifikovať, analyzovať a posudzovať rôzne techniky používané v reklame, ktoré sú v rozpore s medzinárodnými štandardmi a kódexmi;
- preskúmať vykreslenie, prekrútenie faktov a nedostatočné vyjadrenie v mediálnych a informačných textoch;
- porozumieť a popísať charakteristiky a význam verejnoprávneho vysielania.

Kompetencia - kritické hodnotenie informácií a informačných zdrojov

Výsledky tejto kompetencie by mali zahŕňať schopnosť učiteľa: preukázať schopnosť preskúmať a porovnať informácie z rôznych zdrojov s cieľom ohodnotiť ich spoľahlivosť, validitu, presnosť, dôveryhodnosť, aktuálnosť a tendencie; využiť širokú škálu kritérií (ako napr. zrozumiteľnosť, výstižnosť, efektívnosť, tendencia, relevancia faktov) na hodnotenie médií (webstránok, dokumentárnych filmov, reklám, spravodajských programov); odhaľovať predsudky, podvody alebo manipuláciu; odhaľovať kultúrne, spoločenské a iné kontexty, v rámci ktorých informácie vznikli a chápanie dosahu kontextu na interpretáciu informácií;

rozumieť širokej škále technológií súvisiacich s médiami a skúmať interakcie nápadov; porovnávať nové vedomosti s predtým nadobudnutými s cieľom určiť pridanú hodnotu, protirečenia, alebo iné špecifické charakteristiky informácií; určiť predpokladanú dôveryhodnosť informácie skúmaním zdrojov dát, limitov nástrojov na získavanie informácií alebo stratégií a racionálnosť záverov; využiť širokú škálu stratégií na interpretáciu mediálnych textov (vedieť robiť závery, zovšeobecňovať, robiť syntézu materiálov, odvolávať sa na obrázky alebo informácie vo vizuálnych médiách na podporu svojho stanoviska, dešifrovať médiá s cieľom určiť základné odchýlky a dekodovať podtext.

Kompetencia- využitie nových a tradičných mediálnych formátov

Výsledky tejto kompetencie by mali zahŕňať schopnosť učiteľa: rozumieť základom digitálnej technológie, komunikačných nástrojov a sietí- a ich využitiu v rôznych kontextoch a na rôzne účely; využívať širokú škálu mediálnych „textov“ s cieľom vyjadriť svoje vlastné nápady prostredníctvom rôznych foriem médií, ako napr. tradičná tlač, elektronické médiá, digitálne médiá a pod.; vykonať základné vyhľadávanie informácií online; chápať, na aké účely mladí ľudia využívajú internet.

Model 10 kompetencií mediálnej gramotnosti predstavili v apríli 2013 reprezentanti holandskej siete Mediawijzer.net na zasadnutí Expertnej skupiny pre mediálnu gramotnosť v Bruseli. Predstavuje prehľadný rámec získavania mediálnej gramotnosti. Viac sa pedagogická verejnosť môže dozvedieť na www.mediawijzer.net

Obsahuje tieto kompetencie :

porozumenie, ako narastá vplyv médií na spoločnosť
porozumenie, akým spôsobom sú médiá konštruované
porozumenie, ako médiá vykresľujú realitu

ovládanie a využívanie vybavení, softvéru a aplikácií
ovládanie a využívanie orientácie v prostredí médií

komunikácia ako vyhľadávanie a spracovanie informácií
komunikácia ako vytváranie obsahu

komunikácia ako participácia na sociálnych sieťach

stratégia so zámerom uvedomenia si /reflexie vlastného využívania médií

stratégia so zámerom dosahovania svojich cieľov prostredníctvom médií

Mediálna výchova na Slovensku v premenách času

I napriek tomu, že Slovenská republika viac krát prezentovala podporu integrovaného,

medzirezortného prístupu k zvyšovaniu úrovne mediálnej gramotnosti prostredníctvom viacerých zainteresovaných strán, ministerstiev, regulačných orgánov, diváckych a rodičovských združení, cirkví, vzdelávacích, výskumných organizácií i samotných médií trpí deficitom vyučovania mediálnej výchovy vo formálnom, neformálnom vzdelávaní ako aj vo vzdelávaní znevýhodnených skupín. Proces je nedostatočný, nesystémový, pomalý a nekoordinovaný. Dôvody je potrebné hľadať v systémových riešeniach a v odstraňovaní existujúcich bariér v implementácii odporúčaní EÚ. Koniec 20. storočia bol na Slovensku síce sprevádzaný rôznymi aktivitami, štúdiami a výskumami v prospech mediálnej výchovy, ale tieto našli reálnejšiu podobu pre systémové zmeny až v prvej dekáde 21. storočia. Teoretické rozpracovanie mediálnej výchovy v súčasnosti prinášajú viacerí autori. Niektorí pedagógovia zaraďujú tieto témy do predmetu etická výchova, občianska výchova, náboženstvo a pod., iní s ňou pracujú samostatne v rámci tvorivého doplnenia školských osnov.

Zo zverejnených výsledkov pilotnej štúdie Európskej komisie z roku 2009, ktorá mapuje a porovnáva úroveň mediálnej gramotnosti v 27 členských krajinách EÚ a v 3 štátoch Európskeho hospodárskeho priestoru, dosiahla SR v európskom porovnaní priemernú úroveň čo sa týka hodnotenia individuálnych kompetencií a základnú úroveň v oblasti faktorov prostredia. Horšie výsledky dosiahlo iba Bulharsko, Rumunsko, Grécko a Cyprus. Výsledky porovnateľné so Slovenskom dosiahlo aj Poľsko, Portugalsko, Lotyšsko, Litva, či Maďarsko. Komparatívna pilotná štúdia obsahuje podrobnú metodológiu, podľa ktorej by sa aj v budúcnosti mala merať úroveň rozvoja mediálnej gramotnosti v jednotlivých krajinách Európy. Súčasťou dokumentu je tiež viacero odporúčaní a podnetov, ktoré môžu prispieť k lepšiemu etablovaniu mediálneho vzdelávania v spoločenskom a kultúrnom kontexte, ako aj v kontexte formálneho a neformálneho vzdelávania. (Study assessment criteria on media literacy levels, dostupná on-line http://ec.europa.eu/avpolicy/media_literacy/studies/index_en.htm).

Pri posudzovaní úrovne mediálnej gramotnosti je dôležité akceptovanie dvoch dimenzií, ktorými sú individuálne schopnosti a faktory prostredia.

Individuálne schopnosti sú individuálne kapacity človeka využiť médiá (vrátane kognitívneho spracovávanía, analýzy, komunikácie, atď.) Tieto schopnosti čerpajú zo širokej škály schopností a zahŕňajú zvyšujúce sa úrovne povedomia, schopnosti kritického porozumenia, plynulosť porozumenia a schopnosti produkovať a komunikovať posolstvo (t.j. schopnosť vytvoriť spoločenské väzby prostredníctvom médií). Je to súbor kontextuálnych faktorov (ovplyvňujúcich individuálne schopnosti), ktoré ovplyvňujú široké rozpätie mediálnej gramotnosti.

Faktory prostredia sú reprezentované piatimi hlavnými oblasťami ktorými sú mediálna výchova, politika mediálnej gramotnosti, mediálny priemysel a občianska spoločnosť.

Úroveň mediálnej gramotnosti ovplyvňujú aj ďalšie faktory ako sú dostupnosť médií a informácií, sloboda prejavu prostredníctvom tlače, vysielania a internetu a stupňa plurality v jednotlivých médiách a závisí aj od demokratických funkcií, infraštruktúry, sociálneho a ekonomického blahobytu. Štúdie na túto tému preukázali jasnú koreláciu medzi úrovňou mediálnej gramotnosti u jednotlivcov a politikou mediálnej gramotnosti implementovanou inštitucionálne. Ak v krajine neexistuje žiadna formálna stratégia pre posilňovanie mediálnej gramotnej populácie, potom je malá pravdepodobnosť, že budú obyvatelia mediálne gramotní.

Živou vodou pre naštartovanie zvyšovania úrovne mediálnej gramotnosti boli v SR v posledných piatich rokoch najmä tieto historické momenty :

- zavedenie mediálnej výchovy ako prierezovej témy v reforme školstva v roku 2008 s možnosťou vyučovať ju aj ako samostatný predmet na základných školách, stalo sa to síce až po ôsmich rokoch od prijatia Odporúčania Rady Európy o mediálnej výchove a po desiatich rokoch od prijatia Odporúčania EK k mediálnej gramotnosti a sedemástich rokoch od vzniku duálneho systému vysielania. Mediálna výchova ako prierezová téma- znamená, že sa jedná len o okruh vyučovacích obsahov (tiež napr. environmentálna či multikultúrna výchova), ktorých začlenenie do vyučovania sa predpokladá, ale nie je striktne spájaný s ustanovením štandardného predmetu. Riaditelia škôl sa

môžu rozhodnúť aj o zaradení samostatného predmetu či kurzu. Bariéra je aj to, že prierezové témy vo vyučovaní predpokladajú určité tréningy i v oblasti medzipredmetových vzťahov t. j. s ovládaním schopnosti prepájať obsahy z rôznych vyučovacích predmetov a uplatňovať ich vo vyučovaní. Problémom zostáva nedostatočná edukácia učiteľov vrátane vysokoškolskej prípravy učiteľov mediálnej výchovy;

- zavedenie Jednotného systému označovania programov vo vzťahu k vekovej vhodnosti
Podrobnosti o systéme sú uvedené vo Vyhláske Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č.589/2007 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o jednotnom systéme označovania audiovizuálnych diel, zvukových záznamov umeleckých výkonov, multimediálnych diel, programov alebo iných zložiek programovej služby a spôsobe jeho uplatňovania (Zmena: 541/2009 Z.z a 50/ 2013 Z.z.) s dôrazom na vekovú vhodnosť z hľadiska ich neprístupnosti, nevhodnosti alebo vhodnosti pre vekovú skupinu maloletých do 7, 12, 15 alebo 18 rokov.Uvedený systém klasifikácie mediálnych obsahov a označovania je opatrením, ktoré aj keď v rovine odporúčania, reguluje vplyv mediálnych obsahov a učí orientovať sa v ponuke médií;

- transpozícia Smernice o mediálnych audiovizuálnych službách, do zákona o vysielaní a retransmisii, na základe čoho sa prvýkrát priamo v zákone vôbec vyskytlo spojenie slov mediálna gramotnosť(2009). Za osobitne významné považujem najmä to, že z čl. 26 smernice vyplýva povinnosť Komisie predkladať parlamentu, Rade a Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru správy o uplatňovaní smernice, ktorých obsahom je aj hodnotenie televíznej reklamy, ktorá sprevádza detské programy alebo je do nich včlenená a hodnotenie úrovne mediálnej gramotnosti. Uvedená smernica tiež ustanovuje pre všetky členské štáty oznamovaciu povinnosť, a tým bude Slovenská republika povinná tiež každé tri roky predkladať Európskej komisii hodnotiacu správu o aktuálnom stave a úrovni mediálnej gramotnosti. V záujme zabezpečenia plnenia tejto povinnosti bola rozšírená pôsobnosť Rady pre vysielanie a retransmisii o vypracúvanie spomínanej správy pre EK;

- schválenie historicky prvej Koncepcie mediálnej výchovy v kontexte celoživotného vzdelávania (2009), po osemnástich rokoch od zavedenia duálneho systému vysielania a vzniku súkromných médií ;

- vznik Medzinárodného centra mediálnej gramotnosti na Univerzite sv. Cyrila a Metoda v Trnave (2010). Vďaka aktivitám Masmédiálnej fakulty Univerzity Sv. Cyrila a Metoda v Trnave sa začalo systémové vzdelávanie učiteľov stredných škôl a začalo aj s vysokoškolskou prípravou učiteľov. Oceniť treba aj webovú stránku tejto fakulty zameranú na mediálnu výchovu.

Kde všade, by sa mala realizovať mediálna výchova ?

Cieľová skupina: deti a mládež

Mediálna výchova v školách v rámci formálneho systému vzdelávania, s dôrazom na predprimárne vzdelávanie.

Mediálna výchova detí a mládeže v mimoškolskom prostredí (kluby, centrá voľného času, pastoračné centrá, občianske združenia mládeže a pod.).

Mediálna výchova detí a mládeže prostredníctvom médií -predovšetkým verejno-právnych.

Cieľová skupina: dospelí

Systém rekvalifikácie a odbornej prípravy súčasných učiteľov, ktorí majú záujem vyučovať mediálnu výchovu.

Systematická príprava nových učiteľov mediálnej výchovy na vysokých školách.

Vzdelávanie a systém poradenstva v oblasti mediálnej výchovy pre rodičov a starých rodičov a iných rodinných príslušníkov.

Vzdelávanie a systém poradenstva pre občianske organizácie tretieho sektora, ktoré sa venujú aktivitám v oblasti mediálnej výchovy.

Systematická spolupráca s pracovníkmi regulačných orgánov, samotných tvorcov mediálnych obsahov, ako i ich stavovských a profesijných organizácií.

Mediálna výchova pre dospelých (najmä rodičov, učiteľov, starých rodičov,) prostredníctvom médií -predovšetkým verejno-právnych.

Užitočné internetové zdroje

Bezplatná linka pomoci, kde učitelia môžu nahlasovať nevhodný obsah na internete – prípadne prediskutovať problémy je 116111, www.pomoc.sk, www.Stopline.sk je kontaktný bod pre nahlasovanie nezákonného obsahu a činnosti na internete. Internetový portál k animovanému seriálu zameraného na riziká na internete je na www.Ovce.sk, alebo www.Sheeplive.eu, ktorý má medzinárodný rozmer a je k dispozícii v 22 jazykových mutáciách, v posunkovej reči a s hlasovým komentovaním pre nevidiacich. Jednou z veľmi dobrých pomôcok je aj Príručka pre učiteľov a kniha Deti v sieti, ktorá je prvou komplexnou publikáciou o ohrozeniach internetu na Slovensku, obidve sú dostupné na stránkach www.ovce.sk a www.zodpovedne.sk.

Projekt [Zodpovedne.sk](http://www.zodpovedne.sk) sa zameriava na propagáciu bezpečného používania internetu, mobilu a nových technológií. Pedagogická verejnosť zaoberajúca sa mediálnou výchovou nájde užitočné zdroje a videá na stránke www.medialnavychova.sk. Stránku založilo Centrum mediálnej gramotnosti Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave.

Záver

Naše školstvo prechádza už dlhší čas obdobím mnohých premien i hľadania novej tváre. Hľadá sa nová koncepcia vo viacerých sférach, nové didaktické a výchovné postupy. Celková humanizácia školy, ktorá je najčastejšie interpretovaná v zmysle Komenského chápania školy ako dielne ľudskosti bez mediálnej výchovy iba ťažko môže nadobudnúť reálnu podobu. Média však nie sú žiadne dielne ľudskosti a reformnej snahe nášho školstva a rodičom pomáhajú veľmi málo. V mnohých štátoch sa prehodnocuje program úloh gramotnosti. Školské systémy (vrátane toho nášho) v Európe stále ovládajú rôzne anachronizmy. Jeden z najväčších anachronizmov v školských systémoch je neprimerané privilegovanie gramotnosti písaného a čítaného slova ako vrchol úspechu vzdelávania a komunikácie. Ten, kto je nevzdelaný (nevie čítať a písať) je negramotný (analfabet). Ten, kto nevie kriticky a zodpovedne využívať a vnímať média je mediálne negramotný (mediálny analfabet). Ak je pravdou, že technológie obohacujú životy občanov umožňujúc prístup k obsahom (informáciám) a občiansku participáciu, potom je potrebné aby mediálna gramotnosť ako výsledok procesu mediálnej výchovy a funkcia kritického myslenia bola považovaná za centrálnu a odlišnú od dôrazu, ktorý bol predtým kladený na technológie, tak ako v národných tak i v európskych orgánoch a zákonoch a stala sa plnohodnotnou súčasťou všeobecného vzdelania.

Pri prednáškach medzi učiteľmi som si uvedomila naliehavosť presunu aktuálnych poznatkov, výskumov o mediálnej výchove z univerzít k učiteľom. Woody Allen v jednej zo svojich poviedok poznamenal, že zásadným problémom filozofie je to, že sa obmedzuje len na priestor posluchárne a vonku prestáva fungovať. I napriek tomu, že nositeľmi zmien sú učitelia, ešte veľa z nich má tendenciu mediálnu výchovu vidieť ako nadprácu. Iné predmety majú prioritu pred mediálnou výchovou, kurikulá sú presýtené a hodnotenie je orientované smerom ku konkrétnemu poznaniu a nie smerom ku schopnostiam kritického porozumenia. Bariér je oveľa viac, vieme, že úroveň mediálnej gramotnosti nezávisí len od individuálnych kompetencií občanov, ale aj od faktorov prostredia. Je potrebné zvýšiť úsilie aj v jednom aj v druhom ohľade. Mediálne negramotná populácia pomáha mediokracii a nie demokracii. A preto dnes na otázku byť či nebyť mediálne gramotný existuje len jedna odpoveď. Byť, aby sme mohli plnohodnotne žiť. Zlepšovanie mediálnej gramotnosti žiakov a študentov si vyžaduje, aby sami učitelia sa stali mediálne gramotnými. Zameranie sa na učiteľov je kľúčovou stratégiou na získanie i viacnásobného efektu: od mediálne gramotných učiteľov k žiakom a prípadne celej spoločnosti.

Zoznam bibliografických odkazov

Buckingham, D.:2005. Media education. Literacy, Learning and Contemporary Culture. Polity Press, 2005, s. 4.

Grizzle, A., Wilson,C.: Media and Information Literacy Curriculum forTeachers , Unesco 2011, ISBN 978-92-3-10498-3 , preklad A.Vančo

Koncepcia mediálnej výchovy Slovenskej republiky v kontexte celoživotného vzdelávania, schválená vládou 16.decembra 2009, uznesením č. 923. [online]. Dostupné na internete: <http://www.culture.gov.sk>

Krucsay, S: Deti a televízia – komplexný vzťah, In: Mediálna výchova v otvorenom priestore, Prix Danube Bratislava, 2010, ISBN 978-80-970604-5-9

Odporúčanie komisie z 20. augusta 2009 o mediálnej gramotnosti v digitálnom prostredí pre konkurencieschopnejší audiovizuálny priemysel a priemysel obsahu a inkluzívnu znalostnú spoločnosť (2009/625/EC). In: Úradný vestník Európskej únie. [online]. [s.a.]. [26.08.2013]. Dostupné na: <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:227:0009:0012>

Popper, K. R.: Lidové noviny, Moc televize, 14. 12. 1994

Reding,V.: Tlačové komuniké IP/06/1326, Brusel, 6. október 2006).

Rothenberg, M. B.: Effect of television on children and youth (Vplyv násilia v televíznom vysielaní na deti a mládež), In: Journal of American Medical Association JAMA. 1975: 234-1043-1046

Slavíková, N: Význam mediálnej výchovy v prvej dekáde 21.storočia, In: Communication Today. 2010, č. 1(2010), ISSN 1338-130X

Smernica Európskeho parlamentu a Rady 89/552/EHS z 3. októbra 1989, o koordinácii niektorých ustanovení upravených zákonom, iným právnym predpisom alebo správnym opatrením v členských štátoch týkajúcich sa poskytovania audiovizuálnych mediálnych služieb (smernica audiovizuálnych mediálnych služieb – konsolidované znenie

<http://www.culture.gov.sk/ministerstvo/legislatva2/pravne-predpisy-v-oblasti-kultury/europskaunia>

Study assessment criteria on media literacy levels, dostupná on-line
http://ec.europa.eu/avpolicy/media_literacy/studies/index_en.htm

Vyhláška č. 589/2007 Z. z. ktorou sa ustanovujú podrobnosti o jednotnom systéme označovania audiovizuálnych diel, zvukových záznamov umeleckých výkonov, multimediálnych diel, programov alebo iných zložiek programovej služby a spôsobe jeho uplatňovania

Zákon č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov

Záver Rady Európskej únie o ochrane detí v digitálnom svete (2011/C 372/04), In: Úradný vestník EÚ, 2011

Odporúčajúca literatúra a ďalšie zdroje pre mediálnu výchovu

Spracovala: PhDr.Nataša slavíková

Bandura, A.: Social learning theory, 1977, Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall

Berrou, L.: Negatívne pôsobenie televízie na deti, Vydavateľstvo Michala Vaška, Prešov 2012, preklad A. Kováčová –Habovštiaková, ISBN 978-80-7165-872-6

Buckingham, D.: *The material child: growing up in a consumer culture*. Cambridge : Polity, 2011. 256 s.

Celot, P., Pedersen, K. et. al.: Testing and Refining Criteria to Media Literacy Levels in Europe. Brussels: European Commission, Directorate-General for Information Society and Media, 2011, 226 s.

Drobný, M., Gregussová, M.: Deti v sieti- ako chrániť seba a naše deti na internete: ISBN 978-80-970676-6-3, eSlovensko 2013

Eckertová, L., Dočekal, D.: Bezpečnosť detí na internetu, Rádce zodpovedného rodiča, Computer Press, Brno 2013, ISBN 978-80-251-3804-5

Filo, Jakub – Ivanič, Peter – Luppová, Stanislava. *Myslím kriticky o médiách*. Bratislava : Slovenské centrum pre komunikáciu a rozvoj, 2011. ISBN 978-80-970

Kačínová, V. a kol.: Mediálna výchova pre 5. - 9. ročník základných škôl. Experimentálne učebné texty. Bratislava : ŠPÚ, 2005-2007. In: <http://www.statpedu.sk/sk/filemanager#254>

Kačínová, V. a kol.: Mediálna výchova pre 5. - 9. ročník základných škôl. Experimentálne metodické materiály. Bratislava : ŠPÚ, 2005-2007. In: <http://www.statpedu.sk/sk/>

Kačínová, V. – Kolčáková, V.: Spôsoby začlenenia mediálnej výchovy do obsahu školského vzdelávania na slovenských základných školách. In: Mediálna výchova a kultúrna identita - Megatrendy & médiá 2013. Trnava : FMK UCM, 2012, s. 70 – 92. Dostupné na : medialnavychova.sk

McLuhan, H.M.: Človek, média a elektronická kultúra : Výbor z diela. 1 vyd. Brno : Jota, 2000. 424 s. Nové obzory. Prekl. z angl. orig. Essential McLuhan. Prel. Irena Příbylová a Martin Krejza. ISBN 80-7217-128-6

Matúš, J. a kol. Návrh koncepcie výchovy k mediálnej gramotnosti na stredných školách v podmienkach Slovenskej republiky, Trnava: Fakulta masmediálnej komunikácie Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2008. - 329 s. - ISBN 978-80-8105-051-0

Mistrík, M., Plencner, A.; Petranová, D.; Luluhová, J.: Učebné texty - Koncepcia výučby predmetu mediálna výchova na stredných školách Trnava : Fakulta masmediálnej komunikácie Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2008. - 130 s. - ISBN 978-80-8105-076-3

Mistrík, M., Plencner, A.; Petranová, D.; Luluhová, J.: Metodika - Koncepcia výučby predmetu mediálna výchova na stredných školách. Trnava : Fakulta masmediálnej komunikácie Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2008. - 68 s. - ISBN 978-80-8105-077-0

Mistrík, M., Plencner, A.; Petranová, D.; Luluhová, J.: Multimediálne CD - Koncepcia výučby predmetu mediálna výchova na stredných školách. Spoluautori: Trnava : Fakulta masmediálnej komunikácie Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave, 2008. - DVD s. - ISBN 978-80-8105-087-9

Odporúčanie Parlamentného zhromaždenia Rady Európy 1466 (2000) - Mediálna výchova Štrasburg, 27. jún. 2000 <http://www.radaeuropy.sk/>

Odporúčanie Výboru ministrov Rady Európy č. R (97) 19 o zobrazovaní násilia v elektronických médiách <http://www.radaeuropy.sk/>

Odporúčanie Výboru ministrov Rady Európy č. R (97) 20 o prejavoch nenávisťi <http://www.radaeuropy.sk/>

Odporúčanie Výboru ministrov Rady Európy č. R (97) 21 o médiách a podpore kultúry znášanlivosti <http://www.radaeuropy.sk/>

Oznámenie Komisie: EURÓPA 2020 – Stratégia na zabezpečenie inteligentného, udržateľného a inkluzívneho rastu. KOM(2010) 2020. Dostupné na internete: [http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLETEUCO 7/10:](http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLETEUCO%20710.pdf)

Odporúčanie č. 2006/962/ES: Odporúčanie Európskeho parlamentu a Rady o kľúčových kompetenciách pre celoživotné vzdelávanie, Brusel, In.: Úradný vestník Európskej únie z 30.12.2006, L 394/10 -18 SK.

Odporúčanie CM / Rec (2009) 5: Odporúčanie Výboru ministrov členským štátom o opatreniach na ochranu detí pred škodlivým obsahom a správaním a k podpore ich aktívnej účasti v novom informačnom a komunikačnom prostredí, Štrasburg, 8. júl 2009

Odporúčanie č. (2009) 1882: Odporúčanie Parlamentného zhromaždenia Podpora internetových a on-line mediálnych služieb vhodných pre maloletých, Štrasburg, 28. september 2009

OVCE.sk, 24 DVD rozprávok, e Slovensko o. z, 2013

Paľa,G.: Katechéza bez médií - média bez morálky [online]. [cit. 2009-07-07]. Dostupné na: <http://katechet.cirkev.cz/konference/i-vkk/program/gabriel-pala-i-vkk/>

Petranová,D.-Vrabec,N.: Mediálna výchova pre učiteľov stredných škôl, Trnava 2011,ISBN978-80-8105-248-4

Petranová, Dana – Vrabec, Norbert. Persuázia a médiá. Trnava : FMK UCM, 2013. 166 s. ISBN 978-80-8105-450-1

Petranová, Dana – Vrabec, Norbert. Nové vzory mládeže v kontexte mediálnej komunikácie. FMK UCM, 2013. 192 s. ISBN978-80-8105-469-3

Petranová, D. – Plencner, A.: Stereotyp ako interpretačná skratka. Zborník z vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou: Magál, S. – Mistrík, M. – Petranová, D. (eds.): Médiá, spoločnosť, mediálna fikcia. Trnava: FMK UCM, 2008, s. 68-74, ISBN 978-80-8105-072-5.

Petranová, D.: Podstata a význam kritického myslenia v mediálnej výchove. Zborník z konferencie: Magál, S. – Mistrík, M. – Petranová, D. (ed.): Mediálne kompetencie v informačnej spoločnosti. Trnava: FMK UCM, 2007, s. 140-142. ISBN 978-80-8105-004-6.

Poláková, E.: Mediálne kompetencie. Úvod do problematiky mediálnych kompetencií. Trnava : FMK UCM, 2011. 144 s. ISBN 978-80-89220-65-6

Pospíšil, J., Zavadná, L.S.: Mediální výchova Metodika, ComputerMedias.r.o, ISBN 978-80-7402-040-7

Pospíšil, J., Závadná, L.S.: Mediální výchova, Cvičebnice, Zadání, ComputerMedias.r.o 2010, ISBN 978-80-7402-039-1

Pospíšil, J., Závadná, L.S.: Mediální výchova, Cvičebnice, Řešení, ComputerMedias.r.o 2010, ISBN 978-80-7402-055-1

Postman, N.: Ubavit se k smrti : Veřejná komunikace ve věku zábavy. 1. vyd. Praha : Mladá fronta, 1999. 192 s. Souvislosti. Prekl. z angl. orig. Amusing Ourselves to Death : Public discourse in the Age of Show Business. Prel. Irena Reifová. ISBN 80-204-0747-2

Potter, W. J., Warren, R.: Journal of Communication, Considering Policies to Protect Children from TV Violence, 1996, roč. 46 č. 4, ISSN 0021-9916, s. 116-138

Ramonet, I: Tyranie medií. 1. vyd. Praha : Mladá fronta, 2003. 232 s. Myšlenky. Prekl. z franc. orig. La tyrannie de la communication. Prel. Michal Pacvoň. ISBN 80-204-1037-6

Rusnák, J.: Správy z druhej ruky : Komunikačné stereotypy a ich fungovanie v médiách. 1. vyd. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2002. 153 s. ISBN 80-8068-160-0

Slavíková, N: Parents lost in virtual world, In:7.European Family Congres ,Culture and Morals of Family in Globalised Society. Rodičia stratení vo virtuálnom svete, In.: Zborník 7.európsky rodinný kongres, Kultúra a morálka rodiny v globalizovanej spoločnosti, 2012 ISBN 978-80-070372-2-2

Slavíková, N: Mediálna výchova v pohybe: sme na Slovensku v obraze?, Učiteľské noviny, roč..LX, 2013, s.9-10

Slavíková, N: Deti si zaslúžia viac citu a pozitívnych hodnôt. Rodina a škola, roč.61-0231-6463, február 2013,s. 8-11

Slavíková, N: Tvorivé a kritické využívanie médií, Učiteľské noviny, roč. LVIII, 25. 1. 2010, s. 24

Slavíková, N: Formovanie mediálnej politiky - otázky vzťahu žien a médií- 0322-7049 Otázky žurnalistiky . - Roč. 44, č. 1-2 (2001), s. 6-14

Slavíková, N: Dieťa - lacná obeť Pokémonu : morálny relativizmus a porušovanie mediálnych zákonov pokračuje - 0322-7049 Otázky žurnalistiky . - Roč. 44, č. 1-2 (2001), s. 86-89

Slavíková, N: Mediálna výchova u nás stále Popoluškou : Rada Európy upozorňuje na naliehavú potrebu mediálnej výchovy- 0322-7049 Otázky žurnalistiky . - Roč. 44, č. 3-4 (2001), s. 290- 293

Slavíková, N: Ľudské práva a médiá . - 0322-7049 Otázky žurnalistiky . - Roč. 43, č. 3 (2000), s. 233-235

Slavíková, N: Domáce násilie zobrazované v elektronických médiách a jeho etické spracovanie - 0322-7049 Otázky žurnalistiky . - Roč. 43, č. 3 (2000), s. 225-232

Slavíková, N.: Domáce násilie zobrazované v elektronických médiách a jeho etické spracovanie. In Otázky žurnalistiky, 2000, č.3.

Slavíková, N.: Ľudské práva a médiá. In Otázky žurnalistiky, 2000, č.3.

Slavíková, N.: Mediálna výchova stále Popoluškou. In. Otázky žurnalistiky, roč. 44, č. 3 – 4, 2001, 10

Slavíková, N.: Votrelec v detských izbách - pozor na elektronického opatrovateľa vašich detí, časť 6- 14, In Teleplus č. 18- 24/ 98,99.

Stav mediálnej výchovy na slovenských základných školách. 2012. In: IMEC - Medzinárodné centrum mediálnej gramotnosti.2012. FMK UCM v Trnave. [online]. [26.08.2013]. Dostupné na internete: www.medialnavychova.sk

Štátny vzdelávací program pre 1. stupeň základnej školy v Slovenskej republike ISCED 1- Primárne vzdelávanie. 2008. Bratislava : ŠPÚ, 2008. 39 s. [online]. [cit. 2013-03-28]. Dostupné na: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/1stzs/isced1/isced1_spu_uprava.pdf

Štátny vzdelávací program pre 2. stupeň ZŠ v Slovenskej republike. ISCED 2 – nižšie sekundárne vzdelávanie 2008. Bratislava : ŠPÚ, 2008. 40 s. [online]. [cit. 2013-03-28] Dostupné na: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/2stzs/isced2/isced2_spu_uprava.pdf

Štátny vzdelávací program. Mediálna výchova ako prierezová téma: Príloha ISCED 1. Bratislava : ŠPÚ, 2010. [online]. [cit. 2013-03-28]. Dostupné na: <http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/prierezove_temy/medialna_isced1.pdf >

Štátny vzdelávací program. Mediálna výchova ako prierezová téma: Príloha ISCED 2. Bratislava : ŠPÚ, 2010. [online]. [cit. 2013-03-28]. Dostupné na WWW: <http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/prierezove_temy/medialna_isced2.pdf

Vrabec,N.: Pseudorealita v elektronických médiách v kontexte mediálnej výchovy. In: Slovo - obraz - zvuk II : duchovný rozmer súčasnej kultúry. Nitra : UKF, 2008. s. 113 – 118. ISBN 978-80-8094-331-8

Vrabec,N.: Digitálni domorodci na Slovensku – komunikácia a nová identita mládeže v on-line prostredí. In: Communication Today. 2010, č. 1(2010), s. 83 – 94. ISSN 1338-130X

Vrabec,N.: Mediálna gramotnosť v ére digitálnych médií. In.: Mediálna výchova v otvorenom priestore. Bratislava: Prix Danube Bratislava, 2010. s. 24 – 32. ISBN: 978-80-89439-05-8

Vrabec,, N.: Školské médiá ako prostriedok na budovanie imidžu vzdelávacej inštitúcie a dôležitá súčasť mediálnej výchovy. In: Budovanie pozitívneho imidžu vzdelávacích inštitúcií. Trnava: Fakulta masmediálnej komunikácie UCM, 2007, s. 111-124. ISBN 80-89220-51-7

Vrabec,, N.: Mládež ako publikum médií. In: Médiá, spoločnosť, mediálna fikcia. Trnava: Fakulta masmediálnej komunikácie UCM, 2008. s. 126 – 131. ISBN 978-80-8105-004-6

Vrabec,, N.: Spravodajské hodnoty a ich vzťah k reflexii politiky a verejného života. In: Vývinové tendencie printového a rozhlasového spravodajstva. Nitra : UKF, 2008. s. 100 – 112. ISBN 978-80-8094-302-8

Vrabec,N.: Mládež a médiá: mediálna gramotnosť mladých ľudí na Slovensku. Bratislava: IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, 2008. 40 s. ISBN 978-80-8072-074-2.

Vrabec, N.: Mediálna gramotnosť ako súčasť odbornej prípravy budúcich žurnalistov. In: Veda v praxi - prax vo vede : zborník konferenčných príspevkov z vedeckej konferencie interných a externých doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov. Nitra : UKF, 2009. s. 286 – 290. ISBN 978-80-8094-486-5

Vrabec, N.: Digitálna participácia mládeže – nové vnímanie občianskej spoločnosti. In: Mládež a spoločnosť: Slovenský časopis pre štátnu politiku a výskum mládeže, 2010, roč. 16, č. 1, s. 38 – 47. ISSN 1335 – 1109

Vrabec, N.: Mediálna gramotnosť mladých ľudí na Slovensku. In: ZOOM-M: Časopis o práci s deťmi a mládežou a o politike mládeže. 2010, č. 1(2010), s. 4 – 6. ISSN 1336-4340.

Vrabec, N.: On-line generácia: informácie, komunikácia a digitálna participácia mládeže v informačnej spoločnosti. Bratislava: IUVENTA- Slovenský inštitút mládeže, 2010 [cit.2010-04-19]. Dostupné na internete:<<http://www.vyskummladeze.sk/index.php?option=content&task=view&id=113>>.

Vrabec,, N.: Digitálni domorodci na Slovensku – komunikácia a nová identita mládeže v on-line prostredí. In: Communication Today. 2010, č. 1(2010), s. 83 – 94. ISSN 1338-130X

Vrabec,N.: Mediálna gramotnosť v ére digitálnych médií. In.: Mediálna výchova v otvorenom priestore. Bratislava: Prix Danube Bratislava, 2010. s. 24 – 32. ISBN: 978-80-89439-05-8

Vrabec, N.: Mladí ľudia a on-line identita v prostredí nových médií. In.: K problémom mediálnej komunikácie II. Mediálne kompetencie v ére nových médií. Trnava: Fakulta masmediálnej komunikácie UCM v Trnave, 2010, s. 73 – 84. ISBN: 978-80-8105-188-3

Vrabec,, N.: Sociálne médiá. In.: MAGÁL, S. – MATÚŠ, J. – PETRANOVÁ, D. (edit.): Lexikón masmediálnych štúdií. Trnava: Fakulta masmediálnej komunikácie UCM v Trnave, 2011. s. 432 – 454. ISBN 978-80-8105-207-1

Tapscott,D.:How the Net Generation is Changing Your World . [s.l.] : [s.n.], 2008. 385 s.

Vágner, I.: Televizní zprávy – psychický nátlak?. 1. vyd. Praha : Argo, 1997. ISBN 80–7203–160–0

Zasepa, T.: Médiá v čase globalizácie. 1. vyd. Bratislava : LÚČ, 2002. 432 s. Pramene 69. Prekl. z polsk. orig. Media, człowiek społeczeństwo. Prel. Marián Kováčik. ISBN 80–7114–387–1